

Отже, позашкільна робота з хімії також є особливою формою організації занять із сильним емоційним впливом. Це розширює кругозір та уяву учнів, спонукає їх до самоосвіти, поповнює свої знання, сприяє розвитку винахідливості та творчості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Задорожний К.М. Позакласні заходи з хімії. Харків : Основа, 2008. Вип. 4. 111 с.
2. Ковалева В. Д., Русанова О. К. Позакласна робота : навч.-метод. посіб. Харків : Основа, 2013. 11(131). 123 с.
3. Триполенко О. В. Організація навчальної роботи при переході до дистанційного навчання. 8 клас : навч.-метод. посіб. ; уклад.: О. В. Триполенко. Харків : Основа, 2013. 10(130). 124 с.

УДК 379.821:37.035:316.752

О. В. РЕЦЬ, *культурорганізатор Полтавського обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді*

КРОКИ ДО ЖИТТЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ: ПОШУК ЕФЕКТИВНИХ МОДЕЛЕЙ ВИХОВАННЯ У ЗАКЛАДІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Потрібно вчити людину мистецтва жити
і співпрацювати зі своїм життям.

Якщо це реалізується, життя для людини стає мистецтвом,
красою, добром, задоволенням.

Жан Поль Годфру

Сучасний стан розвитку українського суспільства характеризується посиленням уваги до проблем формування особистості, здатної повноцінно сприймати, розуміти та

примножувати матеріальні і духовні цінності, а, отже – до формування людини нового типу: інтелектуальної, творчої, ініціативної, активної, самостійної, свідомої особистості з громадянською позицією, почуттям національної гідності, що усвідомлює своє призначення, має гуманне ставлення до людей та оточуючого світу; готової до конкретного вибору свого місця у житті, а також спроможної свідомо контролювати результати своєї діяльності та рівень особистого розвитку, наділеної уміннями досягати успіху та результатів шляхом наполегливої праці, готової до творчої діяльності, здатної до самовиховання. Як зазначено у Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, головною метою української системи освіти є створення умов для розвитку і самореалізації кожної особистості як громадянина України, формування покоління, здатного навчатися впродовж життя, створювати і розвивати цінності громадянського суспільства.

Майбутнє України – за поколінням, котре сьогодні опановує життя, якість якого залежить від рівня сформованості життєвої компетентності.

Проблема життєвої компетентності особистості є основною проблемою освіти XXI століття. Вироблення дієвих механізмів, методів сприяння розвитку компетентності особистості педагогічними засобами – це один із ключів до розв'язання проблеми виживання людства, подолання низки негативних процесів, які ставлять його на межу існування. Саме у спробі розробки цих механізмів полягає головне завдання моделі сучасної освіти.

Поняття життєвої компетентності особистості є одним із тих, що засвідчує складне і багатоаспектне явище у системі соціалізації людини, її освіти, навчання та виховання. Досліджуючи проблему формування життєвої компетентності дітей та учнівської молоді, вчені наголошують на тому, що життєва компетентність являє

собою знання, вміння, навички, життєвий досвід, необхідний для розв'язання життєвих завдань і продуктивного здійснення власного життя. Слід розуміти, що життєва компетентність має розглядатися як нова стратегія, що змінює мету освітнього процесу, спрямовує зусилля педагогів на забезпечення кожній дитині сприятливих умов для оволодіння важливими знаннями і мистецтвом життя.

Умовами розвитку дитини є її біологічні фактори, вроджені властивості організму, джерелом розвитку, його рушійною силою, подразником – соціальні фактори: від середовища, в якому перебуває дитина, і до активної взаємодії дитини з цим середовищем.

Кваліфікованим, систематизованим і цілеспрямованим впливом суспільства на дитину, а отже й чинником формування життєвої компетентності є навчання, яке формує необхідні для життя в соціумі знання, уміння та навички, її життєву компетентність.

Важливим і необхідним фактором формування життєвої компетентності дитини є здатність до самореалізації. Створення і забезпечення відповідних умов для цієї самореалізації – це і є основне суспільне завдання закладів позашкільної освіти, які вже давно є навчально-виховним мікросоціумом (соціально-педагогічним середовищем), де вихованці можуть відвідувати гуртки та інші творчі об'єднання різних напрямів відповідно до власних інтересів і уподобань без будь якого примусу.

Спрямованість системи освіти на засвоєння системи знань, яка була традиційною й виправданою ще декілька десятиліть тому, вже не відповідає сучасному соціальному замовленню, яке вимагає виховання самостійних, ініціативних і відповідальних членів суспільства, здатних ефективно взаємодіяти у виконанні соціальних, виробничих і економічних завдань.

Виконання цих завдань потребує істотного посилення самостійної й продуктивної діяльності вихованців (учнів, слухачів), розвитку їхніх особистісних якостей і творчих здібностей, умінь самостійно здобувати нові знання та розв'язувати проблеми, орієнтуватись у житті суспільства. Таким індикатором стали компетентності, що визначають готовність молодшої людини до життя, її участі в житті суспільства.

Компетентнісний підхід у навчанні в закладах позашкільної освіти сприяє успішній адаптації вихованців в соціумі, рішенню ключових проблем сучасного життя, їх професійному самовизначенню.

Випускник закладу позашкільної освіти зацікавлений отримати додаткові практичні знання, які необхідні йому для виживання в умовах постійного вибору. А для цього необхідно освітній процес у творчому колективі «вибудувати» так, щоб його вихованець зміг зрозуміти «Який я? Що я можу і чого ще не вмію? Чого я хочу і чого не хочу?». Позашкільна освіта повинна дати вихованцю можливість проявити свої вольові якості, отримати радість від самореалізації в продуктивній творчій діяльності, пережити гордість за особисті інтелектуальні і творчі досягнення, навчитися реалізовувати свої замисли. Позашкільна діяльність в творчих колективах відкриває багато різних можливостей для задоволення індивідуальних запитів, з урахуванням їх інтересів і здібностей.

Компетентнісний підхід в освітньому процесі колективу закладу позашкільної освіти припускає чітку орієнтацію на майбутнє. Термін «відображає» сучасні вимоги до результатів освіти і нерозривно пов'язаний з філософією успіху. Саме успішна професійна діяльність являється сьогодні очікуваним результатом і критерієм якості освіти.

Нині мета позашкільної освіти – це потреба в пізнанні і творчому розвитку особистості, а також здатність цієї особистості

орієнтуватися в нових умовах життя. Компетентністний підхід у освітньому процесі закладу позашкільної освіти передбачає соціальну зрілість його випускників, як найважливіший параметр розвитку креативної особистості й збереження індивідуальності. Освітній процес в ЗПО дає можливість кожному учаснику ділитися один з одним знаннями, враженнями, інтересами, розвивати уміння, здібності, навички, які він отримав саме тут, та сприяє вирішенню питань морального, розумового, естетичного виховання. Таким чином, поняття «компетентністний підхід» можна визначити як принцип організації навчання, який виходить з об'єктивної необхідності цілісного формування особистості, її всебічного розвитку. При цьому компетентністний підхід не лише містить в собі окремі результати, але й забезпечує якісно новий, системний, цілісний результат.

Одне з завдань сучасної позашкільної освіти – виявляти обдарованих (здібних) дітей і творчо розвивати їхні природні таланти у галузі мистецтва, культури, науки, техніки, тощо. Виховний потенціал технологій навчання і розвитку в творчому колективі закладу позашкільної освіти забезпечує формування таких компетентностей:

пізнавальних – уміння самостійно планувати свою діяльність, здібність до самоосвіти, активність у виборі діяльності, володіння навиками продуктивної діяльності;

творчих – формування творчих здібностей, можливість само реалізуватися через участь у творчих конкурсах, уміння оцінювати свої можливості, сформованість мотивації в здобутті знань для подальшої освіти, розуміння особистісного росту;

загальнокультурних – прояв особистісних якостей (громадянських, моральних, інтелектуальних, загальної культури); інформаційних – здатність самостійно шукати, аналізувати і збирати необхідну інформацію;

комунікативних – уміння працювати в творчому колективі, виконувати соціальні ролі, уміти виходити з конфліктних ситуацій;

здоров'язберігаючих – зміцнення здоров'я, навичок дотримання режиму та розпорядку дня, укріплення емоційної сфери, виховання вольових якостей.

На думку вчених, потенційною обдарованістю володіє кожна дитина, але не кожна виявляє її через сукупність впливу середовища та особистісних якостей. Ми, позашкільники, вважаємо, що саме заклад позашкільної освіти надає дитині можливості для забезпечення прояву її обдарованості повною мірою.

Виходячи з важливості проблеми компетентнісного розвитку дитини, Полтавським обласним еколого-натуралістичним центром учнівської молоді був взятий курс на підтримку та розвиток обдарованих дітей та на особистісне зростання і успішність цієї категорії вихованців через їх участь у різноманітних конкурсах, виставках, фестивалях різного рівня. Юні таланти є, з ними лише треба талановито працювати!

Педагоги Полтавського ОЕНЦУМу постійно працюють над вирішенням проблеми розвитку творчої особистості, своєчасного виявлення здібних дітей шляхом діагностики, використання засобів, які стимулюють розвиток їхніх творчих потенційних можливостей та життєвих компетентностей. Для цього в нашому закладі створені всі необхідні умови: ретельне вивчення інтересів, потреб та здібностей дітей; забезпечення різноманітними видами діяльності та освітніми програмами різних напрямів.

Наш Центр має величезний потенціал для роботи в цьому напрямі та пропонує широкий спектр видів творчої діяльності серед яких кожна дитина знаходить собі справу по душі, яка, можливо, у майбутньому стане професією.

Сприяння формуванню у дітей та учнівської молоді цілісної картини світу, розвиток їхніх творчих здібностей, надання допомоги в професійному самовизначенні вимагає особистісно-діяльнісного та компетентнісного підходу до організації освітнього процесу в закладі. Позашкільні педагогічні методики не лише стимулюють пізнавальну та творчу активність вихованців, а й сприяють формуванню в них життєвих компетентностей, зокрема сукупності здібностей (знань, умінь, досвіду) для успішної творчої діяльності.

Ефективність формування компетентностей вихованців забезпечується завдяки виконанню завдань, що стоять перед керівником дитячого колективу:

- створення креативного, інноваційного середовища, у якому формується творча компетентність вихованців;

- збереження і розвиток народних традицій, національної спадщини народу;

- популяризація досягнень вихованців на міському, обласному, всеукраїнському, міжнародному рівнях;

- залучення вихованців до створення авторських зразків виробів тощо;

- використання творчо-розвивальних технологій і методів навчання;

- мотивація вихованців до розвитку власних творчих здібностей, формування творчого стилю діяльності;

- сприяння у просуванні творчих проєктів вихованців;

- досягнення успіхів в конкурсах, виставках тощо.

Формуючи ці компетентності керівник допомагає вихованцям розкрити власний потенціал, стати унікальним, знайти свій стиль, сприяє їхньому професійному самовизначенню та вибору правильних життєвих орієнтирів. Стимулює творчий розвиток вихованців і різноманіття форм роботи: відвідування та

проведення майстер класів, участь у екскурсіях, підготовка і проведення свят, творчі зустрічі з іншими спорідненими колективами та закладами.

Кінцевою метою практичної діяльності гуртків та інших творчих об'єднань в закладі позашкільної освіти мають бути такі результати:

- підвищення освітнього рівня вихованців;
- формування вміння практично використовувати здобуті знання на практиці, у власній пізнавальній і творчій діяльності;
- формування активної культурної позиції;
- формування високої моральності;
- формування вмінь аналізувати і систематизувати культурні явища;
- розвиток творчих здібностей, формування індивідуального стилю.

Освітній процес в закладі позашкільної освіти можна розглядати за такими параметрами:

- з погляду змісту: чого навчають в гуртках? (аналіз навчальних програм)
- з погляду процесу навчання: як вихованці навчаються? (як протікає освітній процес і в чому він полягає)
- з погляду результатів (набір компетентностей: знань, умінь, навичок, ставлень, якими володіють випускники ЗПО)

Заклади позашкільної освіти, маючи певні особливості роботи, можуть виконувати випереджальну роль у становленні ряду якостей особистості, особливо підліткового віку. Плани і програми в закладах позашкілля зорієнтовані на інтереси, вікові особливості та індивідуальні можливості вихованців, їх здібності і нахили. Гнучкість структури позашкільної діяльності відповідає потребам підлітків, що приваблює їх до участі у роботі колективів, у яких вони розкривають свою творчу потенційність. Розмаїття сфер спілкування в колективі, теж подобається дітям, які прагнуть розширювати коло своїх відносин з новими однолітками.

Атмосфера доброзичливості і творчого натхнення в закладі позашкільної освіти сприяє духовному збагаченню дітей, їхній самореалізації в навчально-творчій діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бех І. Д. Теоретико-прикладний сенс компетентнісного підходу у педагогіці. *Виховання і культура*. 2009. №12 (17,18). С. 5–7.
2. Биковська О. В. Теоретико-методичні основи позашкільної освіти в Україні : монографія. Київ : ІВЦ АЛКОН, 2006. 356 с.
3. Єрмаков І. Навчання і компетентність: пошуки сенсу і змісту. *Завуч (Шкільний світ)*. 2005. №19. С. 3–4.
4. Життєва компетентність особистості : наук.-метод. посіб. / за ред. Л. В. Сохань. Київ : Богдана, 2003. 520 с.
5. Овчарук О. Компетентності як ключ оновлення змісту освіти. *Стратегії реформування освіти в Україні : рекомендації з освітньої політики*. Київ, 2003. С. 13–42.
6. Пометун О. Компетентнісний підхід – найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти. *Рідна школа*. 2005. №1. С. 65–69.
7. Сухомлинський В. О. Народження громадянина. Вибрані твори: В 5 т. Київ, 1977. Т.1. С. 305–386.
8. Сущенко Т. І. Концепція позашкільного педагогічного процесу. *Директор школи, ліцею, гімназії*. Київ, 2012. №2. С. 40–43.
9. Формування базових компетентностей у вихованців ПНЗ : матеріали Міжн. наук.-практ. конф., 25–27 лют. 2013 р. / за ред. І. Беха, С. Даханова, Г. Мартової, В. Мачуського. Київ : Гранмна, 2013. 255 с.